

נמלך של נייר

מיכתבים בלתי-חתומים לעורך ספרותי * תגלית:

שלום עליכם על זאב ז'בוטינסקי * סמים וייאטינאם וכל השאר

דואר חור

האנונימיים

אנשים הנוהגים לשלוח מיכתבים בעיר-לום-שם מתחלקים לשתי קטגוריות: פתי-דנים, וכאלה שאינם בטוחים בדבריהם. מדור זה זוכה מדי חודש בעשרות מיכתבים כאלה, שעיסוקם האחד והיחיד - תגובות על תופעות שונות בספרות הישר-ראלית. לכמה מהמיכתבים הללו מוקדש קטע זה.

אחד האנונימיים, שברור כי חתימת-ידו מטושטשת, כותב: "מי שאתה לא אוהב, מוזכרים לך שיריו את עמיתו או את אחיו, ואתה מוכנה אותו חקיו. מי שאתה מסחר ממנו, לא מוזכרים שיריו דברים שכתב מישהו אחר לפני 12 שנה (ואולי המפחד שלך היה זה הקראן בהוצאת הספרים שדחתה אותו?) ופירסמם לפני 5

מיכתב אנונימי משובב נפש הוא מיכתבו של הנביא צ'אלח, - כך הוא חותם על מיכתבו. העורך חיפש בנביאים ובכתובים, ולא מצא עדות כלשהי לקיומו של נביא בשם זה. הנביא צ'אלח אינו נביא זעם. הוא סתם נביא. והוא טוען במיכתבו טיעונים בנוסח: "הגיד! אתה כמורה שלא טעית השבוע וציינת את ענת פיינברג במקום את אהוד כ"ק ואת אהוד כ"ק עור במקום ענת פיינברג" ("העולם הזה" 2190) "ולאחר פיתגם בנוסח יהודי בג' דאד, מוסיף האנונימי התורן וכותב: "אל תראני, לא שכתב עלי ולא נוטר לך בגלל מה שכתבת עלי. אלי ואל שכמוני אתה לא יורד... " לאלוהים פיתרוגים. כותב אנונימי נוסף הוא, "י.ד." שא"ש שים את בעלי-המדור כך: "לא אחת נת קלים במדורך כדברי עבד למשוררת יונה וולך. לדעתך היא משוררת בעלת ערך רב. אני אינני איש ספרות כמלוא מובן המילה ואינני יכול להתיימר להביע דיר עה ביקורתית מיסמכת בעניין כגון זה. אינני מסוממם לגמרי או חסר רגש ביחס

במרתפי הספרייה הלאומית, בגיליונות יש-נים של עיתון האידיש הוורשאי היינט, 45 פרקים לא-ידועים של מנחם מנדל בוורשה. מאת שלום עליכם, שנשכחו ולא ראו אור מאז, לא באידיש ולא בעברית. 45 הקטעים שחברו ופורסמו בשנת 1913, נשלחו למתרגמו של שלום עלי-כם לעברית, אריה אהרונז' 45 פרקים/ מיכתבים אלה ראו-אור תחת הכותרת מנחם מנדל בוורשה. והם מרגשים לא פחות מאשר שאר כתביו של מספר אידי נהדר זה.

מנחם-מנדל הידוע, דמותו הבדויה של גיבורו של שלום עליכם, המוכר לנו יותר כאיש-הרפתקאות בענייני כספים, מסחר, מניות ושאר צרות שעל-אדמות, ממשיך בספר זה בפירסום חליפת-המיכתבים שבי-נו לבין אשתו שיינה-שיינברג. הפעם הפך מנחם-מנדל לעיתונאי, בביקורו בר-ארצות-הברית: "תחילה הסתובבתי עם צורר עיתונים למכירה ברחובות... והתי-יישכתי לי בדעתי והוצאתי בפייפרס, כך בעומדי בפאריס, מה שכתבים הם שם שהעילום חוטף כאשריות המות? ותפסתי מייד בעיני שאין זאת בכלל מלאכה קשה כליכך הכתכנות הזאת..." ומנחם-מנדל הופך לכתבן בעיתונים האידיים של ניו-יורק עד שפורץ הסטרייק (שביתה!) של העיתונים, והוא עוזב את "ארץ-הזהב הזאת אמריקה עם קולומבוס שלה ועם החופש שלה ועם האולרייט שלה ועם גורדי-השחקים שלה ועם הכיזנס שלה..." והופך לבלע טור בעיתון אידי בוורשה, מבלי שהוא טורח לשוב לזרועות רעייתו האהו-בה שיינה-שיינברג.

יונה וולך

וידויה והזיותיה של חולת-רוח?

מיכתביו של מנחם-מנדל בוורשה מה-ווים את טורו בעיתון הנ"ל, והוא מתאר באוזני רעייתו שיינה-שיינברג את פסי-פס ההיסטוריה של הימים שקדמו למיל-תמת-העולם הראשונה. מסביר מנחם מנדל לרעייתו: "מה אומר לך, כבר הרבותי כליכך לקרוא על המילחמה שבין הסלא-בים והתורכים, שבילולה לא נחלם לי שום דבר, חוץ ממכונמים כחוליים, כיפות ארו-מות, חצאירח, אדריאנופול, סקטאריה, צ'אלאקטניה ועוד שמות פראיים שאלה, שהגוי על לב ריקן בוודאי שלא יוכל לבטאם..." ואת הקונפליקט שבין אירופה לעצמה, ובין אירופה לממלכה העותו-מנית. האיש החולה של אירופה, מבהיר מנחם מנדל כך: "מזה רק יכולה לפרוץ המילחמה האמיתית בין החלונות הנבי-הים/נופא: אנהנו/ עם הפראנציוז ועם האנגלי מן הצד האחד, והדייטש/ עם הפראנציוז ועם האיטלקי מן הצד השני. כמין חתונה שכזאת היו כבר הסלאבים מקבלים מה שטרעה קיבל במצריים, אלא שגם המרק - אוי ואבוי היה אז לכיפתו האדומה..." במילים אחרות: בשנת 1913 כותב שלום עליכם, בעזרת מיכתביו של מנחם-מנדל, את התסריט של מילחמת-העולם הראשונה. ממש מרגש ומדהים. הוא עוטה את המהלכים ההיסטוריים ב-כניוים ובבדיחות, כמו "ההוד פניו יהודי-דה ריחה..." שהינם כינוי למילחמת-רוסיה-יפאן (1904-1905).

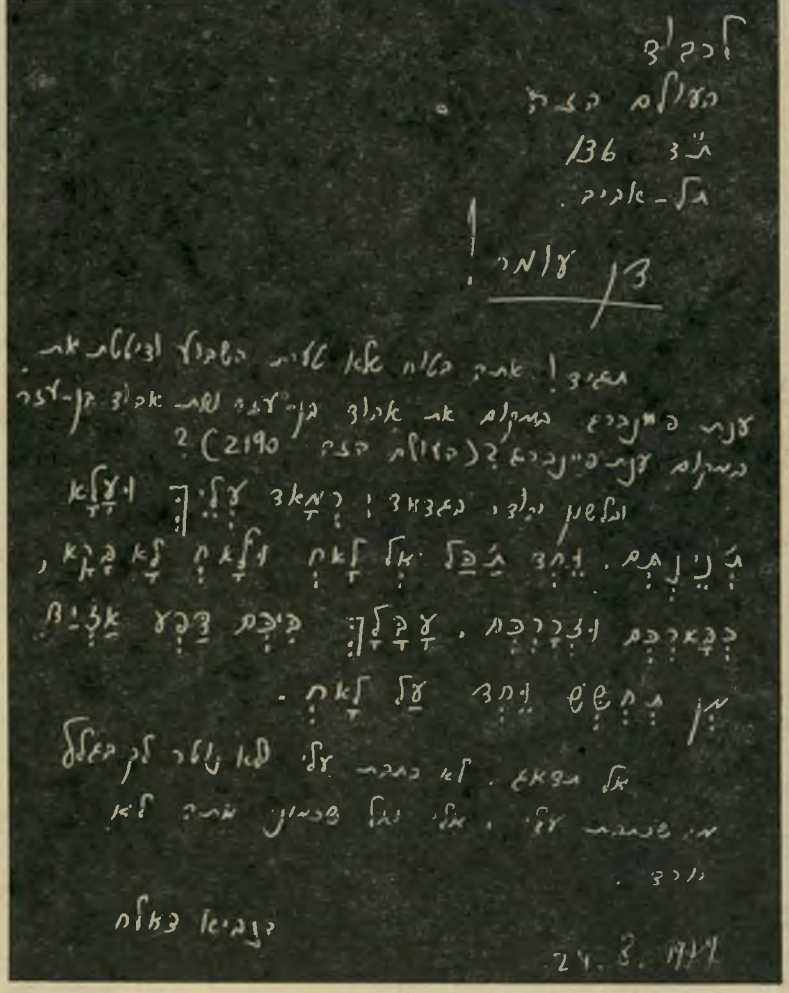
מנחם-מנדל עוסק בהנהלת-חשבונות-לאומית. בצניעות, ולעיתים במרירות, הוא מחסל חשבונות עם יהדות פולין, כפי ש-איש לא עשה לפניו או אחריו: "גירחק הוא דווקא אל הפלבר הפולני, אל המת-לבה הפולנית, אל התיאטרון הפולני, אל העורך-דיון הפולני, אל הרופא הפולני, השד יודע אותם את היהודים כאן! מילא, על הגדולים, האריסטוקרטים, שמכנים את עצמם, פולנים בני דת משה' - על אלה אינני אומר כבר כלום. אצלם כבוד גדול הוא גדולה, כשהם זוכים להוליך את בנותיהם לחופה ככנסיה פולנית... יהודי-דים כאלה המתכטלים עד עפר בפני ה-

מוע את התייחסותך לנושא זה בפרט ולשירה בכלל, שאיננה נחלתה של יונה וולך בלבד, המערכת יוצרות - מוסריים ואידיים - מתוך חרשנות, כביכול. אויל תואיל להכחיר את דיעותיך בנידון, כמדורך, שהן מנוגדות לדעותי. ככבוד רב י.ד."

קשה להתמודד עם דיעות של כותב אנונימי. לא כאן המקום ולא עתה הזמן להגן על שירתה של המשוררת יונה וולך, הנחשבת מאד בעיני בעלי-המדור, ועל שירתם של אחרים הקרובים אליה במגמה, כהרודד שימל (או גינזו חקיינו של שימל: אהרון שכתא). באשר לי הערה הניבנית של הכותב האנונימי בדבר וידויה והזיותיה של חולת-רוח, הרי שזו הערה בלתי-מכובדת, המעידה על פחדנותו של הכותב. אין ספק, שיש לו סיבות טור-בות לשמור על אנונימיות. אם לדעתו ה-אנונימית הגיעה השעה לערוך דה-מיס-טיפיקציה שנערכה לגבי ג. מוקד ומ. ויולטיר, הרי שמדור זה, היה מתייחס ברצינות ראוייה-לשמה לטעותיו, לו היו אלה מובאים תחת שמו המלא וכתובתו. לסיכום, כל שניתן להוסיף לנושא מחברי המיכתבים האנונימיים, הוא ציטוט מתוך שירו של חיים נחמן ביאליק חלפה על פני: "אפניו מילים תופסות. כערת קד' שות כתרונ, / נוצצות בעדיי-שיא ומתיפי-פות כחן רמיה, / חכלילות הפוך בעי' ניהו ורקב הזימה פעמות, / ובכנפיהן ילדי נאפסיב, ממורי עט ורעיון, / עתק ושחץ כולם, לשון רהב ולב נכוב. / עם הקומיש ועם החוח יפרו ואין מפניהם מנום. / יום יום עם גרום הכיבים ועם שפוך העביטים, יבקיע באשם עריאף ועם ניכסר בחדרו ושופך לבה, / לממא עליו הכל פיו ולהשכית רוחו מטהרו..."

קלטיקה

תיאודור מנדל לפני כמה שנים גילתה גבי לירה פדה,

תשדיר של מיכתב אנונימי

עם גרוף הביבים ועם שפוך העביטים...

לשירה, אך מודה אני כי שירתה של יונה וולך היא לדירי פל-מילים מתנשא, אומי-לל, יהיר וכלי-ידע, משיר לשיר רצף שוטף של, ויודויה והזיותיה של חולת-רוח. אינני מוצא שמץ של התלבטות, האופיינית ליוצר אמיתי, עם המאדיום שהוא עוסק בו. שירתה מעוררת רושם של, מתת, שהיכמתו והשראתו ניתנו ב-תוקף צו עליון מלמעלה. זה מגוחך. יתר על כן: כמדומי למעלה, אי-שפיות מכב-צת מבעד לשירתה. המוצר המתומר אי-ננו אומר דבר, מדבר על הכל, לעולם איננו מתייחס להוויה הריאלית של אושי-

שלום עליכם - מנחם מנדל בוורשה; עברית: אריה אהרונז'; הוצאת אל"ף; 229 עמודים (כריכה קשה).